

СЕКЦІЯ 3 СПЕЦІАЛЬНІ ТА ГАЛУЗЕВІ СОЦІОЛОГІЇ

PROBING THE SCIENTIFIC-SOCIOLOGICAL DISCOURSE ON DISTANCE EDUCATION

ЗОНДУВАННЯ НАУКОВО-СОЦІОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ ПРО ДИСТАНЦІЙНУ ОСВІТУ

The article analyzes domestic and foreign scientific periodicals with the aim of systematizing the Ukrainian scientific discourse on distance education and distance learning in order to identify the main frames of sociological reflection of the indicated object. This article is one of the stages of the author's research project "Social Effects and Challenges of Distance Learning in the Higher Education of Ukraine: from COVID-19 to the War", which is implemented within the framework of "Cambridge – NRFU 2022. Individual grants for research (development) for Ukrainian researchers (with the support of University of Cambridge, UK)". The research frame refers to a stable research design structure that combines an approach to problem formulation, a theoretical-methodological approach (including a disciplinary orientation and a set of basic concepts), and an approach to conclusions and generalizations. The selected research frames are arranged according to three discourses: general sociological (which includes the frame of adaptation and changes, the frame of problems and challenges), special sociological (which includes the frame of innovation and perspective, the frame of effectiveness and quality of education, the organizational and management frame) and cross-sociological (in which sociological-pedagogical frame, social-psychological frame, socio-philosophical frame and professional-specific frames are used). Conclusions are drawn regarding the specifics of the modern scientific and sociological discourse around the issue of the forced transition to a distance learning format during the COVID-19 pandemic and full-scale invasion: eclecticism of the discourse, sectoral limitation and fixation on the institute of education, excessive technologicalness / technocracy, apologetics, detachment of research results. The need for a systematic critical analysis of the defined social problem is emphasized.

Key words: distance learning, distance education, higher education, studentship, education during the war, sociology of education.

У статті проводиться аналіз вітчизняної і іноземної наукової періодики з метою сис-

тематизації українського наукового дискурсу про дистанційну освіту і дистанційне навчання для виявлення основних фреймів соціологічної рефлексії позначеного об'єкта. Дана стаття є одним із етапів авторського дослідницького проекту «Соціальні ефекти та виклики дистанційного навчання у вищій школі України: від COVID-19 до війни», що реалізується в межах «Кембридж – НФДУ 2022. Індивідуальні гранти на проведення досліджень (розробок) для українських вчених (за підтримки Кембриджського університету, Велика Британія)». Під дослідницьким фреймом мається на увазі стійка структура дизайну дослідження, що поєднує у собі підхід до постановки проблеми, теоретико-методологічний підхід (у т. ч. дисциплінарна орієнтація і набір основних понять) та підхід до висновків і узагальнень. Виділені дослідницькі фрейми впорядковуються за трьома дискурсами: загальносоціологічним (до якого входять фрейм адаптації і змін, фрейм проблеми та викликів), спеціально-соціологічним (який включає фрейм інноваційності та перспективності, фрейм ефективності та якості освіти, організаційно-управлінський фрейм) та крос-соціологічним (у якому використовуються соціолого-педагогічний фрейм, соціально-психологічний фрейм, соціально-філософський фрейм та професійно-специфічні фрейми). Робляться висновки стосовно специфіки сучасного науково-соціологічного дискурсу навколо питання вимушеного переходу до дистанційного формату навчання під час пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення: еkleктичність дискурсу, галузева обмеженість та зацикленість на інституті освіти, надмірна технологічність/технократичність, апологетичність, відстороненість результатів досліджень. Підкреслюється потреба в системному критичному аналізі окресленої соціальної проблеми.

Ключові слова: дистанційне навчання, дистанційна освіта, вища освіта, студентство, освіта під час війни, соціологія освіти.

UDC 316.33
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.63.6>

Boiko D.M.

Candidate of Sociological Sciences,
Head of the Political Sociology
Department
V.N. Karazin Kharkiv National University

Muradyan O.S.

Candidate of Sociological Sciences,
Dean of the School of Sociology,
V.N. Karazin Kharkiv National University

Ivanchykhina K.O.

Student at the School of Sociology,
V.N. Karazin Kharkiv National University

The issue of digitalization and modernization of higher education, on the one hand, and the forced distribution of distance learning practices during the COVID-19 pandemic and full-scale military invasion, on the other hand, is of utmost relevance and so highly valued after in contemporary Ukrainian science. Initially,

the primary corpus of publications related to COVID-19 themes, specifically the pandemic's impact on educational process organization, quality of education, etc. Subsequently, for evident reasons, the focus is shifted to the problematics of education during the wartime, namely distance learning near the frontline and in occupied

regions, distance education for forced displaced persons and refugees, among other issues.

The apparent relevance and indisputable urgency of this research direction (as well as the relative accessibility of the research object to a significant number of research subjects due to their institutional affiliation with the first one, as in the case of the authors of this article) elicits a natural response: over the past three to four years, dozens (possibly hundreds) of articles and monographs have been published on this topic, fundamentally or applied-scientifically explaining the essence of the problem, its institutional manifestations, and so forth. In effect, domestic scientific periodicals are filled with materials that identify and describe the peculiarities of the higher education system's adaptation to forced distancialization.

Consequently, it is rather challenging to supplement this body of scientific output with something novel, breakthrough, and extraordinary, especially before a certain "order" is established within it.

Accordingly, **the aim** of this article is to *systematize the Ukrainian scientific discourse on distance education and distance learning to identify the main frames of sociological reflection on the designated object*. This article is one of the stages of the author's research project "Social Effects and Challenges of Distance Learning in the Higher Education of Ukraine: from COVID-19 to the War", implemented within "Cambridge – NRFU 2022. Individual grants for research (development) for Ukrainian researchers (with the support of University of Cambridge, UK)".

We will analyze the main corpus of publications about the system of distance education and/or the process of distance learning in higher education in Ukraine for the period from 2020 to the first half of 2024 in Ukrainian and foreign professional journals, as well as thematic monographs, conference proceedings, and research projects for the outlined period. We do not aim to collect a complete array of publications, as *le jeu n'en vaut pas la chandelle*; we consider it sufficient to analyze the most typical research frames that are actualized with direct focus on the specified issues. By research frame, we mean a stable structure of research design that combines the approach to problem statement, theoretical and methodological approach (including disciplinary orientation and a set of basic concepts), and the approach to conclusions and generalizations. We systematize the frames through 3 main discourses: general sociological, special sociological, and cross-sociological.

1. General Sociological Discourse, i.e., a systematic attempt to study social processes and phenomena in interconnection with the higher education subsystem, using general sociological methodology, producing

conclusions and generalizations about the societal level – such discourse is present, active, but rather limited. It is not without reason that even in the description of this discourse, we have actively used the terminology of the systems approach and structural functionalism, as they are characteristic of most of the publications we have considered that can be attributed to this discourse. This logically leads to two main frames:

1.1. Frame of Change and Adaptation. Distance education is viewed as a way for the social system to adapt to the challenges of COVID-19 initially, and then to the full-scale invasion. This rather self-evident, but no less valuable perspective on framing the research problem is usually implemented in an attempt to validly evaluate the transformation of learning and teaching practices: active use of statistical and quantitative sociological data to determine the scale of changes and adaptations provides broad analytical results. At the same time, there is also a certain limitation to this approach – the statement of the adaptive nature of these transformations and the fixation of quantitative indicators of this process occurs in the format of an instant cut, almost without an attempt to trace certain dynamics (except through comparing the situation "before" and "now"; forecasts of the situation's development are also usually not offered, although this is quite easily explained by the current general social situation, in which any predictions are irrelevant). Examples of publications created within this frame [1; 6; 17; 27; 33; 35].

1.2. Frame of Problems and Challenges. This frame proposes to view the process and result of the forced transition to distance education as a social problem and a societal challenge – it can be considered the least realized. There are isolated publications whose authors attempt to look at the long-term effects of this forced transition, while offering a community-wide perspective. While the previous frame emphasizes the publication and analysis of fresh empirical data, this frame is characterized by the continuation of general sociological theorizing with the addition of specifics regarding distance education (e.g., [3; 34]). This frame itself implies the need for a critical approach to both the system of (distance) education and societal transformations as a whole, therefore we see it as the most promising in our search; also, the obvious quantitative and qualitative lack of scientific production in this direction is a symptom of deficiencies in domestic sociological science itself.

2. Special Sociological Discourse. This primarily refers to work in the direction of sociology of education, as well as other related branch sociologies and/or middle-range theories (sociology of parenting, sociology of youth, sociology of work, sociology of management, sociology of science, etc.). Although we do

not want to and cannot give a valid quantitative assessment of publication activity, based on quite unambiguous impressions, it is this discourse that is most captured by this issue. The reason, apparently, is that this is now the most obvious and noticeable problem in the subject field for those working in these areas; and for domestic sociology, this is traditionally one of the most sought-after niches. Even without considering the fact of these unequivocally revolutionary transformations of the education system and the learning process, which – take this (for now) as a metaphor – have passed the point of no return in the process of digitalization and computerization, the set of main research frames remains the same as if we were conducting our analysis on an array of “pre-distance” publications of the domestic special sociological educational discourse.

2.1. Frame of Innovation and Prospects.

This frame unfolds in the wake of modernization and digitalization theories, raising questions about progressive changes in the education system through the involvement of the latest information and social technologies. The forced transition to distance learning format is usually viewed as an opportunity for accelerated modernization of traditional approaches to organizing the educational process. Research questions are related to how exactly to promote the implementation of new technologies in the higher education system, how to adopt best practices from institutions in other countries, what prospects and opportunities are provided by modernization through digitalization and algorithmization of higher education, and so on. The argumentation for such an openly optimistic view of these forced changes usually lies in articulating the fact of gradual information and technical progress in the “out-of-classroom world”; and in such a formulation of research questions, a dissonance is assumed and implied between “advanced” digital practices (artificial intelligence and neural networks, supplemented reality technologies, etc.) widespread in other spheres of life – consumption, mass culture, production, etc. – and the “backward” practices of the traditional higher education system. The limitations of the research potential of such a frame are obvious (if only due to the existing engagement and excessive declarativeness), nevertheless, the practical and socio-technological potential of this research direction can indeed claim to have a tangible result, which is embodied in a relatively large amount of scientific production [5; 11; 14; 20; 26; 32].

2.2. Frame of Educational Efficiency and Quality. This is also one of the classic and always in-demand frames – the sociological study of the quality and efficiency of education, which gains new relevance and new waves of popularity after the forced transition to a distance

learning format. It is assumed that the procedures of teaching, assimilation and verification of educational materials (in the scientific-instrumental sense), as well as the functions and norms of the institution of education as such (in the scientific-descriptive sense) are forms of sociation specific to offline learning, and after the transition to distance learning, not only a reorganization of the institution is required, but also a rethinking of approaches to evaluating its functioning. More prosaic and urgent topics are also raised, in particular attempts at sociological assessment of new practices, solutions, approaches to improving the quality of education, which in the crisis-transition period, obviously, has a high risk of declining. We hesitated for quite a while whether it was worth attributing this frame specifically to special sociological frames (to the sociology of education), but we still decided to do so: in such format studies, there are attempts to use sociological interpretation and make certain sociological-methodological generalizations, even though the main result often goes beyond the competencies of sociology (towards pedagogy, management theory, etc.). At the same time, the quality/efficiency of education is considered here in relation to other social institutions – how this will affect the labor market, what consequences this will have in terms of access to education, how this relates to the available material and intangible resources of the population, how this will affect on the processes of scientific development and academic culture, etc. Among the examples of publications in this frame, we can mention the following [23; 24; 29; 37; 38].

2.3. Organizational and Management Frame.

This frame raises urgent issues regarding problems and challenges during the organization of learning in a distance format: starting from the peculiarities of implementing distance learning at the micro level [12], continuing with the organizational level [4], and ending with the institutional level [9; 10; 16; 18; 28]. Work within this frame has clear and specific objectives – disseminating experience in making management decisions, recommendations, and advice on organizing the work process. This results in a systematic adherence to statutory and legal acts, which ties them to the problem field of organizational theory, jurisprudence, and public administration theory. Although such a “grounded” orientation allows for tangible results with sufficient prospects for implementation and approbation, it is still more of an instrumental use of scientific methods, which does not allow for the development of a system of scientific worldview.

3. Cross-Sociological Discourse. This refers to the discourse concerning distance education and distance learning that is constructed at the intersection of sociology with other related

disciplines. This discourse is the most diffuse, as the evident and urgent social problem – the forced transition to distance education – though falling within sociology's problematic field, is of interest to many other disciplines as well. The cross-disciplinary discourse is of interest to us, if only because sociology quite often acts as one of the components of this very cross-disciplinization, although in a subordinate position due to the relatively low level of autonomy of the sociological field itself. On the other hand, the methodology of research by colleagues in the socio-humanitarian sector has often served as inspiration for sociology itself, and in this context, probing the body of work of “neighboring” disciplines will certainly not be superfluous.

3.1. Sociological-Pedagogical Frame. The name of this frame is highly conditional, as it would be more appropriate to term it the “*frame of pedagogy using sociological methods*”. This implies that such publications are prepared within the pedagogical paradigm and for pedagogical purposes, but sociological research methods (most frequently quantitative and qualitative surveys) are included into the research toolkit. Examples of such publications include [2; 7; 15; 36; 39].

3.2. Social Psychological Frame. This frame is not “cross-disciplinary” in its pure form, as it usually has a clear disciplinary affiliation – to social psychology. However, the hybrid nature of this discipline, built on a combination of sociology, psychology, and anthropology, allows us to interpret the scientific output of this frame as part of an interdisciplinary discourse (here, the question lies more in the convenience of such a decision rather than its heuristic potential).

In terms of content, these studies relate to a large number of objects of study in social psychology that becomes relevant during distance learning formats – motivation for learning [13], psychological comfort [31], problems of isolation [21], and so on. A significant portion of the problematic field of social psychology in studying issues related to the transition to distance learning overlaps with the problematic field of sociology. Therefore, cooperation and collaboration are possible here, although they are not particularly observed at the moment.

3.3. Socio-Philosophical Frame. Similar to the previous frame, the boundary between sociology and social philosophy is more formally administrative than substantively heuristic. Nevertheless, there is a significant specificity in studying problems related to distance education: sociology (both general-theoretical and specialized) still strives to base itself on empirical data, while social philosophy manages without them, considering broader issues – prerequisites [25], foundations [19], ethical problems [30], and so on.

3.4. Profession-Specific Frames. Such publications, as in the previous case, often use sociological methods to address their own questions. In particular, a fairly common research design is determining the peculiarities of teaching certain disciplines in a distance format – for example, for medical students [22], psychology students [8], and almost all other university specialties – using various technologies and methods for teaching, etc. This is an obviously in-demand and extremely productive frame, however, it is of little interest in the context of our research.

Conclusion. Based on the results of probing the scientific-sociological discourse on distance education, we can note that, predictably, the vast majority of publications belong to the field of sociology (sociology of education); to some extent, an interdisciplinary approach is involved, for example, combining sociology with pedagogy; but general sociological publications are rather an exception. This gives rise to a number of epistemological problems that also cannot be overlooked:

1. Eclecticism of knowledge and data. Research results are often disconnected in terms of aspects of the problem, studied social groups and communities, institutions, and territories. A large number of heterogeneous and multi-level data on this topic makes it impossible to either construct a comprehensive scientific picture or reach the level of systemic policy in the long term.

2. Sectoral limitation and fixation on the institution of education. Almost all domestic studies on education topics are confined only to the issue of education, ignoring the interrelation between the institution/field of education and other institutions/fields – economy and labor market, family, politics, etc. That is, problems in the field of education are considered in a vacuum, detached from social processes and structures. This leads to the next problem.

3. Excessive technologicalness / technocratic focus. The focus of research on applied institutional issues allows to some extent to deal with individual symptoms – form, technology, organization of the work process, etc., but does not allow addressing the question of the “health” of the entire “social organism” – social structures and processes that underlie the challenges of distance education.

4. Apologetic nature and/or detachment of research results. The above-mentioned problems (eclecticism, limitation, technocracy) logically lead to the fact that research results can only describe and/or justify the situation, but not explain it. This is often complemented by a purely engaged emphasis on achievements in the implementation of distance education, which creates a rather tendentious picture – of more or less successful struggle of educators against the elements. Undoubtedly, this field of knowledge lacks a systemic critical view that would allow “looking behind the scenes”.

BIBLIOGRAPHY:

1. Astakhova K., Mykhaylyova K., Guslenko I. How the War in Ukraine Changes European Higher Education // *Horizons: IAU*. 27/2. 2022. P. 40–41.
2. Niezgodna M. Edukacja zdalna: szansa czy zagrożenie? // *Youth in Central and Eastern Europe*. 2022, 9(13). P. 20–30. <https://doi.org/10.24917/ycee.9243>
3. Sokuryanskaya L.G., Golikov A.S. Online education as a temptation: unobvious challenges // *Youth in Central and Eastern Europe*. 2021, 8, (12). P. 4–13. <https://doi.org/10.24917/ycee.2021.12.4-13>
4. Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладів вищої освіти / І.В. Анікіна та ін. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*. 2022. № 13(18). С. 39–54. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-13\(18\)-39-54](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-13(18)-39-54)
5. Арешонков В.Ю. Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді : наукова доповідь. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. № 2(2). С. 1–6. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-13-2>
6. Бакіров В., Агарков М. Вища освіта у «ковідні» та «постковідні» часи. *Глобальні та локальні кризи: переосмислюючи українське суспільство*. Київ : Ін-тут соціології НАН України. С. 25–51.
7. Барань А., Густі І., Лехнер І. Дистанційне навчання у 2020–2023 рр.: про що можна дізнатися з наукової літератури. *Філософія. Педагогіка*. 2023. № 2(5). С. 69–73. <https://doi.org/10.54891/2786-7005-2023-2>
8. Васильєва О. Психологічні особливості дистанційного навчання в підготовці майбутніх психологів. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2022. № 58. С. 36–44. <http://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/article/view/541>
9. Войцехівський М.Ф., Івашнова С.В., Фідалян О.Г. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи: Порадник II. З досвіду роботи освітян міста Києва : навчально-методичний посібник. Київ, 2021. 420 с.
10. Воротникова І.П., Чайковська Н.В. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. *Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва : навчально-методичний посібник*. Київ, 2020. 456 с.
11. Дистанційна освіта майбутнього: найкращі практики ЄС у відповідь на запити сучасних здобувачів вищої освіти та ринку праці. 2023. URL: <https://defep.chmnu.edu.ua/uk/summary-ua/>
12. Дрібас С., Пінська О., Даценко О. Особливості організації викладацько-студентської взаємодії в умовах дистанційного навчання. *Психологія: реальність і перспективи*. 2021. № 16. С. 56–62. <https://doi.org/10.35619/prapr.v1i16.205>
13. Дробот О.В. Мотивація студентів до дистанційного навчання в умовах пандемії. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія «Філософія, філософія права, політологія, соціологія, психологія та соціальна робота»*. 2020. № 1(51). С. 69–85. [https://doi.org/10.18524/2707-0409.2020.1\(51\).225378](https://doi.org/10.18524/2707-0409.2020.1(51).225378)
14. Жовнір А. Протиріччя розвитку електронної освіти в освітньо-комунікативному просторі сучасного суспільств. *Соціологічні студії*. 2020. № 1(16). С. 40–45. <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2020-01-40-45>
15. Іванов Є.В., Гош В.Є. Дистанційна освіта сьогодні: сутність та виклики. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2022. № 8(346). Ч. 2. С. 273–282. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-8\(346\)-2-273-282](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-8(346)-2-273-282)
16. Інститут освітньої аналітики. Реформа освіти в Україні. Інформаційно-аналітичне забезпечення : збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (наукове електронне видання), 28 жовтня 2021 р. Київ : ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2021. 360 с. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2021/12/Tezi_IIIkonf_2021-FINAL.pdf
17. Клименко О., Москаленко Л. Трансформація освітніх практик в умовах кризи: реалії українського суспільства. *Соціологічні студії*. 2020. № 1(16). С. 14–21. <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2020-01-14-21>
18. Коляда І. Система дистанційної освіти в умовах соціальних викликів: український досвід. *Вісник Львівського університету. Серія «Філософсько-політологічні студії»*. 2023. № 46. С. 58–63. <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.46.7>
19. Костючков С.К. Філософські засади розвитку дистанційної освіти в умовах сучасного інформаційного простору. *Дистанційне навчання студентів: теорія і практика : науково-методичні праці Херсонського державного університету*. 2020. С. 42–51.
20. Кузьмук О.М., Любчук В.В., Опейда Л.М. Перспективи застосування дистанційної форми навчання у закладі вищої освіти на прикладі досвіду Волинського національного університету імені Лесі Українки. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2021. С. 72–76. <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i33.1052>
21. Лазарева А., Павлик О., Штих В. Соціальна ізоляція як результат дистанційного навчання: аналіз впливу на стосунки та психічне здоров'я здобувачів освіти. *Наукові перспективи. Серія «Психологія»*. 2024. № 3(45). С. 1163–1174. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-3\(45\)-1163-1174](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-3(45)-1163-1174)
22. Лісецька І. С. Дистанційна форма навчання студентів-медиків як виклик сьогодні. *Modern Pediatrics. Ukraine*. 2020. № 7(111). С. 81–86. <https://doi.org/10.15574/SP.2020.111.81>
23. Марчук А. Якість вищої освіти в надзвичайних умовах: освітні втрати й дисфункції цифровізації вищої освіти та дистанційного навчання. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*. 2023. № 1(47). С. 80–89. <https://doi.org/10.55643/ser.1.47.2023.482>
24. Наливайко О., Калістова О., Поляков Д. Дотримання академічної доброчесності навчальних досягнень здобувачів освіти в процесі дистанційного навчання. *Educological Discourse*. 2020. № 31. С. 143–162. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.4.10>
25. Носкова, М. Соціально-філософські передумови використання дистанційного навчання у професійному розвитку вчителів закладів загальної середньої освіти. *Академічні візії*. 2023. № 23. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1010>
26. Освіта 2.0 : збір. матер. наук.-практ. конф.; Луган. держ. ун-т внутр. справ імені Е. О. Дідоренка. Северодонецьк : ЛДУВС імені Е.О. Дідоренка, 2021. 161 с.

27. Освіта під час війни: настрої та переваги українців проаналізували експерти. *Демократичні ініціативи*. 2023. URL: <https://dif.org.ua/article/osvita-pid-chas-viyni-nastroi-ta-preferentsii-ukraintsiv-proanalizuvali-eksperti>
28. Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 р. Одеса : Гельветика, 2022. 504 с.
29. Підкуркова І., Погрібна В. Дистанційна освіта в умовах системної кризи: нові виклики та нові можливості. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія «Філософія, філософія права, політологія, соціологія»*. 2023. № 3(58). С. 171–187. <https://doi.org/10.21564/2663-5704.58.285715>
30. Рогожа М. Соціальні виклики та етичні проблеми дистанційного навчання в університеті (під час карантину COVID-19 в Україні). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2021. № 1(89). [https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.1\(89\).2021.35-45](https://doi.org/10.35433/PhilosophicalSciences.1(89).2021.35-45)
31. Савицька О.В. Ставлення студентів до дистанційного навчання як показник його психологічної комфортності. *Габітус*. 2022. № 35. С. 79–84. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2022.35.10>
32. Сіленко А.О., Крук Н.В. Дистанційна освіта: альтернатива чи додаткові можливості для традиційної освіти? *Актуальні проблеми політики*. 2022. № 69. С. 94–100. <https://doi.org/10.32837/app.v0i69.1308>
33. Скланіченко Г. Дистанційна освіта під час пандемії. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки»*. 2023. № 193. С. 439–445. URL: <https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/125>
34. Сокурянська Л.Г. Онлайн освіта як соціальна та індивідуальна проблема. *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія соціологічна*. 2021. № 1. С. 4–18. <http://dx.doi.org/10.30970/VSO.2021.15.01>
35. Сокурянська Л.Г., Сопільняк Д.Р. Суб'єкти системи освіти про трансформацію соціального порядку шкільного навчання в умовах російської агресії. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*. 2022. № 49. С. 55–65. URL: <https://periodicals.karazin.ua/ssms/issue/view/1416/2227-6521-2022-49>
36. Субота Л.А., Демченко О.М., Приймак В.М. Дистанційна освіта та її вплив на навички та знання студентів: оцінка якості та педагогічні виклики. *Академічні студії*. 2023. № 26. С. 1–13. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10404921>
37. Щербан Т.Д., Гоблик В.В. Дистанційна освіта в умовах екстремальної ситуації (на прикладі самоізоляції: березень-травень 2020 р.): наукове видання. Мукачево : РВВ МДУ, 2020. 160 с. URL: <http://dspace.msu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/7085>
38. Яценко В.В. Концептуальні принципи оцінки якості дистанційного навчання: важлива складова соціально відповідальної діяльності вищих навчальних закладів на ринку освітніх послуг. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2022. № 6(11). С. 142–147. <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2022.6.14>
39. Яценко Е., Левандовська І. Дистанційна освіта в освітній діяльності вищої школи: виклики часу. *Гуманітарні студії : історія та педагогіка*. 2021. № 1. С. 124–134. <http://gsip.wunu.edu.ua/index.php/gsipua/article/view/20>